

The Netherlands Urban Field Station:

Taaldiversiteit inzetten voor gelijkere kansen

Migratie, urbanisatie en (onzichtbare) taaldiversiteit

Eén op de zeven Nederlanders is niet in Nederland geboren. En die groep migranten zal alleen maar groter worden, vooral in de grote steden.¹ Omdat het CBS allerlei data bijhoudt over migrantengemeenschappen, weten we veel over hun achtergrond. Maar van één essentieel aspect weten we heel weinig: welke verschillende talen spreken al die migranten eigenlijk? En doen we wel genoeg om die talige rijkdom op waarde te schatten?

In 2021 bleek uit een onderzoek onder ruim 7500 deelnemers dat er in Nederland (veel?) meer dan 150 verschillende talen gesproken worden.² Tegelijkertijd blijkt uit de KNAW-publicatie *Talen voor Nederland* dat “in Nederland onvoldoende wordt nagedacht over taalkeuzes en over interculturaliteit”.³ Deze publicatie stelt nadrukkelijk dat meertaligheid gezien zou moeten worden als een verrijking, maar hierbij ligt de focus vooral op “grote” talen (Engels, Turks, Arabisch, Chinees) en op het nut van vreemde talen voor handel (hogere omzetten!), of voor diplomatie en defensie (betere risico-inschatting!) (p.5, 6). De vele kleinere minderheidstalen, en de sociaal-maatschappelijke rol van meertaligheid komen onvoldoende aan bod.

Ook in het onderwijs wordt meertaligheid niet genoeg erkend en benut (Smit 2022). Dit geldt zowel voor het basisonderwijs als voor het voortgezet en middelbaar/hoger onderwijs (Duarte e.a. 2022, Van Beuningen en Polišenská 2019, Van Batenburg e.a. 2022). Het geldt zelfs voor het NT2-onderwijs (Nederlands voor anderstaligen), waarin alle leerders meertalig zijn (Hoveijn e.a., in voorbereiding). Onderzoek laat zien dat het gelijktijdig stimuleren van de ontwikkeling van het Nederlands en van de moedertaal gunstige effecten heeft op beide talen én op niet-talige vakken (Cummins 2000, Bosma e.a. 2022, Dalderop & Andringa 2022).⁴ Maar tegelijkertijd signaleren verschillende organisaties, waaronder de UNESCO, dat eentaligheid nog steeds de norm is op de weg naar sociaal en economisch succes. Onderdrukking van thuistalen in het onderwijs is geen uitzondering en in het

---

¹ <https://www.vzinfo.nl/bevolking/regionaal/migratieachtergrond>. In dit essay wordt informatie van websites en uit online beschikbare rapporten geciteerd door middel van links in voetnoten; overige literatuur is opgenomen in de bibliografie.

² Schmeets en Cornips schrijven: “Het is aannemelijk dat er meer talen naar voren zouden komen indien meer personen benaderd waren. Daarnaast is het onderzoek met een Nederlandse vragenlijst uitgevoerd, waardoor mensen die onvoldoende het Nederlands beheersen voor het invullen van de onlinevragenlijst, voor een telefonisch vraaggesprek of bij een thuisbezoek, vaker niet aan het onderzoek kunnen of willen meedoen.”

<https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/talen-en-dialecten-in-nederland?onepage=true>

³ <https://www.knaw.nl/publicaties/talen-voor-nederland>

⁴ Zie ook Reljić e.a. (2015) en Collier & Thomas (2017), die laten zien dat meertalige onderwijsprogramma's succesvoller zijn dan de zogenaamde ‘taalbad’ (*immersion*) aanpak.

hoger onderwijs zijn mensen met een migratieachtergrond relatief gezien in de minderheid en gemiddeld minder succesvol.⁵

Terwijl de Verenigde Naties de periode tussen 2022 en 2032 hebben uitgeroepen tot *International Decade of Indigenous Languages*⁶, blijft de talige rijkdom van grote steden in Nederland grotendeels onzichtbaar, onhoorbaar, en daardoor in alle opzichten onbenut. We wéten eigenlijk niet eens over welke talen en sprekers we het precies hebben – of zouden moeten hebben.

Taaldiversiteit en taalwetenschap

Dit gebrek aan aandacht voor taaldiversiteit is des te opmerkelijker aangezien de beschrijvende taalwetenschap intussen twee parallelle ontwikkelingen heeft doorgemaakt: ten eerste een revolutie op het gebied van technologische mogelijkheden, waardoor grote hoeveelheden primaire taaldata van hoge kwaliteit kunnen worden verzameld, duurzaam gearchiveerd, en beschikbaar gemaakt voor wetenschappelijk onderzoek. Hierbij is speciale aandacht voor het toenemende aantal talen dat met uitsterven bedreigd wordt. Ten tweede hebben taalwetenschappers meer oog gekregen voor hun ethische verantwoordelijkheid ten opzichte van sprekersgemeenschappen: we doen geen onderzoek náár deze talen, maar mét de sprekers van deze talen en nadrukkelijk (ook) vóór hen. Hierbij worden leden van de gemeenschap getraind om mee te helpen met het vastleggen, transcriberen en vertalen van hun talen. Zo leveren zij een actieve bijdrage aan taal(re)vitalisatie.

De mogelijkheden voor zulke emancipatoire vormen van onderzoek naar taaldiversiteit zijn gigantisch in grote steden, met hun grote groepen migranten en diasporagemeenschappen. In de literatuur wordt dit aangeduid als *ex-situ language documentation* (zie Bowern & Warner 2015: 63; Kaufman & Perlin 2018). Een prachtig voorbeeld van output van zulk onderzoek wordt gegeven door Kaufman en zijn collega's (2021) van de *Endangered Languages Alliance* in New York City: zij maakten een (digitale) kaart van taaldiversiteit in deze stad, waardoor zij honderden sprekersgemeenschappen – letterlijk – op de kaart zetten die tot dan toe volkomen onder de radar bleven, omdat hun talen, net als in Nederland, niet geregistreerd worden in de census. Vergelijkbare projecten werden in Europa uitgevoerd, bijvoorbeeld door Yaron Matras en zijn collega's in Manchester.⁷

Ook meer theoretisch georiënteerd en experimenteel onderzoek is gebaat bij taaldiversiteit. Veel inzichten in de psycho- en neurolinguïstiek en op het gebied van taalverwerving zijn gebaseerd op

---

⁵ <https://languagefriendlyschool.org/welcoming-all-languages/why-a-lfs/>
<https://www.rutufoundation.org/rutu-reports-to-un-race-committee-on-language-discrimination-in-dutch-schools/>
<https://www.government.nl/documents/reports/2020/09/01/national-action-plan-for-greater-diversity-and-inclusion-in-higher-education-and-research>

Dit rapport signaleert ook dat docenten te weinig weten over meertaligheid. Zie bijvoorbeeld Pulinx e.a. (2017), Cummins (2019), Elffers (2022).

⁶ <https://www.unesco.org/en/decades/indigenous-languages>

⁷ <http://mlm.humanities.manchester.ac.uk>

data van zogenoemde WEIRD participanten (*Western, Educated, Industrialized, Rich and Democratic*; Henrich e.a. 2010). Om deze *bias* te doorbreken en een completer beeld te krijgen, bijvoorbeeld van hoe taalverwerving optimaal verloopt, zijn gegevens en ervaringen nodig van zoveel mogelijk verschillende sprekers. Onderzoek naar *codeswitching* en *translanguaging* zou in dit kader ook een belangrijke impuls moeten krijgen. Deze vormen van taalgebruik worden nog te vaak en onterecht gezien als gebrekkige mengsels van ‘legitieme’ talen (e.g. Wei 2018, Bosma et al. 2022).⁸

Hoe kunnen we taalrijkdom in steden zichtbaar maken? Wat levert dat op en voor wie?

Onderzoek met diasporagemeenschappen in Nederland gebeurt al, maar gaat meestal niet over taal.⁹ Hetzelfde geldt voor organisaties zoals bijvoorbeeld het Wereldhuis: deze stichting biedt activiteiten en ondersteuning voor migranten die wachten op de beoordeling van hun asielaanvraag, maar richt zich niet speciaal op taal.¹⁰ Tegelijkertijd zijn er allerlei bestaande initiatieven om taalontwikkeling bij anderstaligen te stimuleren.¹¹ Maar daar draait alles alleen om (grammaticaal ‘correct’!) Nederlands, zonder aandacht voor de verschillende moedertalen.

Om bestaande en nieuwe projecten over taaldiversiteit en meertaligheid in Nederlandse grote steden duurzaam en gecoördineerd te verbinden, is een centrale organisatie nodig, zowel fysiek als online: *The Netherlands Urban Field Station*. Het erkennen en benutten van talige rijkdom betekent een stap in de richting van de oplossing van een fundamenteel probleem: kansenongelijkheid. Daarnaast zal het van onschatbare waarde zijn voor het overbruggen van kloven tussen (taalwetenschappelijk en interdisciplinair) onderzoek en onderwijs, de maatschappij in bredere zin, en de overheid. Hoe zou zo iets eruit kunnen zien?

Een eerste stap is contact leggen met meertaligen uit diasporagemeenschappen. Dat kan via samenwerking met instanties zoals het Wereldhuis en de Stichting voor Vluchteling-Studenten, asielzoekerscentra, trainingscentra voor inburgeringscursussen en het Staatsexamen Nederlands, en gemeentelijke organisaties. Vervolgens kan het *Urban Field Station* als *hub* dienen, waar onderzoekers en sprekers elkaar vinden. Ook studenten en scholieren zouden er terecht kunnen voor (onderzoeks)stages.

Er zijn talloze manieren waarop taalwetenschappers en sprekers van minderheidstalen samen onderzoek kunnen doen dat een meerwaarde heeft voor alle betrokkenen. Afhankelijk van de

---

⁸ Zie ook deze aflevering van de Kletsheads podcast: <https://kletsheadspodcast.org/2021/02/05/language-mixing/>

⁹ Zie bijvoorbeeld: <https://www.eur.nl/nieuws/het-bereik-van-diaspora-gemeenschappen-van-land-van-herkomst-naar-land-van-verblijf>

¹⁰ <https://www.wereldhuis.org/>; <https://www.uaf.nl/>

¹¹ Zie een recent nummer van de krant van de gemeente Amsterdam: <https://www.amsterdam.nl/nieuws/volg-de-gemeente/krant-amsterdam-2023/krant-amsterdam-februari-2023-taal/#:~:text=Wie%20de%20taal%20spreekt%2C%20leest,tot%20oud%20er%20mee%20bezi>

situatie van de taal, de sprekersgemeenschap, en ieders behoeften en interesses, kan bijvoorbeeld gedacht worden aan:¹²

- documentatieprojecten (het maken van opnames, transcripten en vertalingen);
- de ontwikkeling van materialen voor gebruik in de gemeenschap en in het onderwijs, zoals
  - o kennis- en info-clips voor sociale media en websites, bijvoorbeeld over gezondheidszorg;
  - o disseminatie van cultureel erfgoed, bijvoorbeeld door het vastleggen van orale cultuur (Gurung e.a. 2018);
  - o rijke teksten en interactieve/multimediale materialen voor kinderen, zoals woordspelletjes en podcasts;
  - o meertalige (vak)taalwoordenboeken;
- deelname aan/opzetten van experimenteel onderzoek naar meertaligheid;
- deelname aan/opzetten van onderzoek naar de praktijk in (NT2) onderwijs;
- uitvoeren van (kleinschalige) projecten door middel van “burgerwetenschap”.¹³

Zulke activiteiten kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de zichtbaarheid en emancipatie van minderheidsgroepen, en zo aan het bestrijden van discriminatie. Via diasporagemeenschappen kan bovendien contact gelegd worden met sprekers in gebieden van herkomst, voor meer onderzoek en/of ter ondersteuning van de positie van sprekers aldaar. Ook kunnen leden van verschillende taalgroepen en verschillende leeftijdsgroepen/generaties binnen een taalgroep elkaar ontmoeten. Tegelijkertijd is het actief betrekken van deze groepen bij wetenschappelijk onderzoek een manier om diversiteit en gelijkheid op Nederlandse universiteiten te vergroten.

Behalve samenwerkingen tussen taalwetenschappers en sprekers van minderheidstalen, zou het *Urban Field Station* interdisciplinaire projecten kunnen faciliteren, samen met antropologen, psychologen, onderwijskundigen, pedagogen, sociologen, geografen, en/of (kunst)historici. En die wetenschappers zouden weer verbindingen kunnen aangaan met kunstenaars (zoals filmmakers, fotografen, muzikanten) en met professionals van culturele, educatieve en zorginstellingen. Zo kunnen we bijvoorbeeld een database maken van sprekers die willen optreden als tolk/vertaler bij contact met zorgverleners, of samenwerken met het Taalmuseum.¹⁴ Hoewel dit een prijsvraag voor taalwetenschappers is, zijn de mogelijkheden voor kruisbestuiving eindeloos.

---

¹² Bestaande initiatieven zijn bijvoorbeeld: <https://www.uu.nl/organisatie/verdieping/een-thuis-vol-taal>; <https://multistem.net/nl/>

¹³ https://www.nemokennislink.nl/publicaties/iedereen-kan-aan-wetenschap-doen/?gclid=CjwKCAjw0N6hBhAUeIwAXab-Td3sMssmglyuO8X93kMjKSetp0mVKiFZw4-CloS3hG82SmkB2709ZRocIfIQAvD_BwE

¹⁴ <https://www.taalmuseum.nl/>

Conclusie

Grote steden worden wel eens vergeleken met taalkundige kerkhoven: plekken waar minderheidstalen een stille dood sterven (Kaufman & Perlin 2018: 414). De tijd is rijp om van onze steden taalkundige broeikassen te maken, met alle culturele, maatschappelijke en wetenschappelijke voordelen van dien.

Ondertekening

Dr. Eva van Lier, Universiteit van Amsterdam, universitair hoofddocent

Prof. Dr. Ad Backus, Universiteit Tilburg, hoogleraar

Dr. Nel de Jong, Vrije Universiteit, NT2-docentenopleider VU-NT2

Dr. Rik van Gijn, Universiteit Leiden, universitair hoofddocent

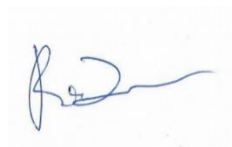
Dr. Konrad Rybka, Universiteit Leiden, postdoctoraal onderzoeker

Dr. Jantien Smit, Hogeschool Utrecht, Lector Meertaligheid en Onderwijs

Dr. Josje Verhagen, Universiteit van Amsterdam, universitair hoofddocent

Katherine Walker, Universiteit van Amsterdam, PhD kandidaat

Dr. Camille Welie, Vrije Universiteit, universitair docent, coördinator docentenopleidingen NT2, VU-NT2 Professional en VU-NT2 Research

Eva van Lier

Referenties

Bosma, E., A. Bakker, L. Zenger & E. Blom. 2022. Supporting the development of the bilingual lexicon through translanguaging: A realist review integrating psycholinguistics with educational sciences. *European Journal of Psychology of Education* 38: 225–247.

Bowern, C. & N. Warner. 2015. 'Lone wolves' and collaboration: a reply to Crippen and Robinson (2013). *Language Documentation and Conservation* 9. 59–85

- Collier, V. P. & W.P. Thomas. 2017. Validating the power of bilingual schooling: Thirty-two years of large scale, longitudinal research. *Annual Review of Applied Linguistics* 37: 203–217.
- Cummins, J. 2019. Should schools undermine or sustain multilingualism? An analysis of theory, research and pedagogical practice. *Darnioji daugiakalbystė / Sustainable Multilingualism* 15.
- Cummins, J. 2000. *Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Dalderop, K. & S. Andringa. 2022. Niet verbieden, maar omarmen: Een pleidooi voor meertaligheid in de les. *Les, Tijdschrift voor NT2 en taal in onderwijs* 40(224), 50–52.
- Duarte, J., M. Günther-van der Meij, F. de Backer, C. Frijns & B. Gezelle Meerburg. 2022. *Talenbewust lesgeven*. Bussum: Coutinho.
- Elffers, L. 2022. *Onderwijs maakt het verschil. Kansengelijkheid in het Nederlandse onderwijs*. Amsterdam: Walburgers.
- Gurung, N., R. Perlin, D.Kaufman, M. Turin & S.R. Craig. 2018. Orality and mobility: Documenting Himalayan voices in New York City. *Verge: Studies in Global Asias* 4(2): 64–80.
- Henrich J., S.J. Heine & A. Norenzayan. 2010 The weirdest people in the world? *Behavioral and Brain Sciences* 33(2-3): 61–83.
- Hristova, P., D. Modrescu, D. Pavlova & L. Carson. 2020. European multilingual cities and their citizens: research perspectives. In L. Carson, C.K. Kwok & C. Smyth (eds.), *Language and Identity in Europe: The multilingual city and its citizens*. Oxford: Peter Lang, pp. 7–22.
- Hoveijn, L., C. Welie & C. van Beuningen. (in voorbereiding). Meertaligheid in de NT2-klas. Een inventarisatiestudie naar opvattingen en praktijken van docenten NT2.
- Kaufman, D. & R. Perlin. 2018. Language documentation in diaspora communities. In K.L. Regh & L. Campbell (eds.), *The Oxford Handbook of Endangered Languages*. Oxford: Oxford University Press, pp. 399–418.
- Kaufman, D., M. Turin & M. Daurio. 2021. Mapping urban linguistic diversity in New York City: Motives, methods, tools and outcomes. *Language Documentation and Conservation* 15: 458–490.
- Pulinx, R., P. van Avermaet & O. Agirdag. 2017. Silencing linguistic diversity: the extent, the determinants and the consequences of monolingual beliefs of Flemish teachers. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 20(5): 542–556.
- Reljić, G., D. Ferring & R. Martin. 2015. A meta-analysis on the effectiveness of bilingual programs in Europe. *Review of Educational Research*, 85(1): 92–128.
- Smit, J. 2022. *In alle talen. Hoe een meertalige aanpak ons onderwijs toegankelijker, rijker en eerlijker kan maken*. Openbare les, 10 juni 2022. Hogeschool Utrecht.
- Van Batenburg, E., L. Dale, D. Polišenská & C. van Beuningen. 2022. Meertaligheid in het mbo: een inventarisatiestudie naar opvattingen en gerapporteerde praktijken van docenten Nederlands en Engels. *Levende Talen Tijdschrift*, 23(4): 14–29.
- Van Beuningen, C. & D. Polišenská. 2019. Meertaligheid in het voortgezet onderwijs; Een inventarisatiestudie naar opvattingen en praktijken van talendocenten. *Levende Talen Tijdschrift*, 20(4): 25–36.
- Wei, L. 2018. Translanguaging as a practical theory of Language. *Applied Linguistics* 39(1), 9–30.